

TEKST: NOOR HELLMANN | FOTOGRAFIE: HAPÉ SMEELE

De meester is altijd blij

Als de plannen van het nieuwe kabinet doorgaan om 300 miljoen euro te bezuinigen op ‘passend onderwijs’, zal de stroom leerlingen naar het speciaal onderwijs mogelijk toenemen. Om zich te onderscheiden van het reguliere speciaal onderwijs moet School De Lans in Brummen, de enige vrijeschool voor speciaal onderwijs, nog meer dan voorheen duidelijk maken wat haar toevoegende waarde is. Op bezoek bij een kleine, bijzondere school.

insdagmorgen, half tien. Op School De Lans is de ochtend drie kwartier geleden begonnen met de gezamenlijke dagopening, een vast ritueel waarbij iedereen zich in de zaal verzamelt voor het ochtendlied en de spreuk. Nu zitten de leerlingen van klas 4 in hun eigen lokaal aan vijf aparte tafeltjes.

Aan de muur hangen pictogrammen en tekeningen met woordjes eronder: ijs, poes, blauw, reus, ring. Op bord is een getallenlijn tot 100 getekend, want Danny (11), Richard (10), Thomas (10), Melissa (10) en Vigo* (bijna 9) hebben rekenperiode.

“Wat staat hier?” vraagt meester Jörn terwijl hij een getal aanwijst. “Eh, 45?” antwoordt Melissa aarzelend. “Kijk”, legt hij geduldig uit, “de 5 staat links en de 4 rechts, dus dan is het 54.” Melissa kreunt. “O, dit is echt moeilijk voor mij.” Met het roodwitte kralenrek erbij wordt het makkelijker, Thomas glimt van trots als hij in één keer 27 kralen op het rek opzij schuift. Ook meester Jörn kijkt tevreden. “Meester is altijd blij”, zegt Melissa vertrouwelijk als ze aan het eind van de les haar spullen opbergt.

Meester Jörn heeft geen tijd om achterover te leunen. De kinderen schuiven ongedurig op hun stoel, het gedrag van de één lokt direct een reactie van de ander uit. De meester verliest zijn goede humeur niet, rustig wijst hij Richard terecht als hij voor de zoveelste maal de les interrumpeert: „Richard, meester heeft het woord. Breng je schrift eens naar meester en vertel wat er aan de hand is.”

Richard schokschoudert: “Niks.”

Meester: “Ik lees hier dat je een goeie ochtend hebt gehad, dus je hoeft niet zo druk te doen.”

Als de kinderen even later samen aan tafel hun boterham eten, slaat plotseling de vlam in de pan. Vigo en Thomas krijgen ruzie om een pak melk en vliegen elkaar in de haren, ook Richard stort zich in het gevecht. Nadat meester Jörn de jongens uit elkaar heeft gehaald en de ruzie is uitgepraat, zegt Richard: “Op mijn vorige school zat ik in een klas met 23 kinderen en één juffrouw, poe, die moet het zwaar hebben gehad.”

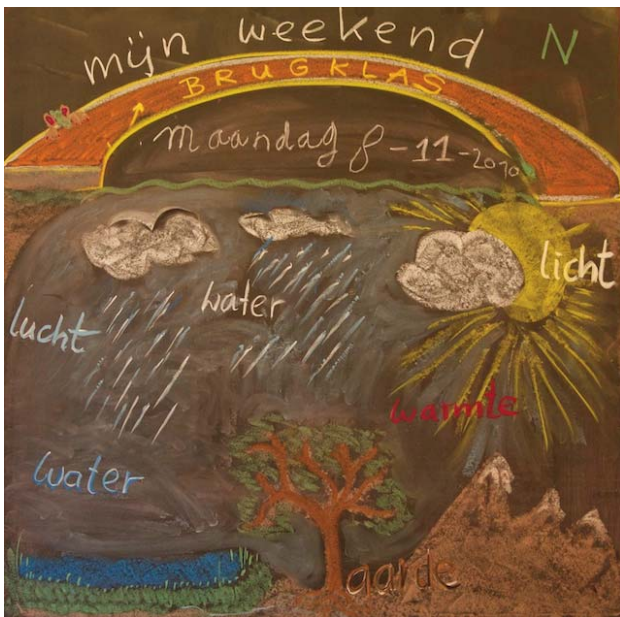
Anders

De leerlingen van School De Lans beseffen vaak dat ze ‘anders’ zijn, zegt Jörn Hengstenberg, „maar hier ervaren ze wel dat ze *samen* zijn, je zit hier niet als een autist in een hoekje.” De kinderen hebben een verstandelijke beperking, ze gelden als zeer moeilijk lerend (zml) en/of kampen met gedragsmoeilijkheden of psychiatrische problemen.

Op School De Lans, in het landelijk gelegen dorp Brummen nabij Zutphen, volgen ze in kleine groepen speciaal onderwijs, geënt op de vrijeschoolpedagogie.

Sommige ouders die bewust voor vrijeschoolonderwijs kiezen, zoals de ouders van Thomas, komen van ver en

verhuizen ervoor, zegt Jörn Hengstenberg. Aan de andere kant, weet hij, heeft de school te maken met voogdijinstellingen die hun kinderen niet per se naar een vrijeschool willen sturen maar hier terecht komen omdat ze 'een dak boven hun hoofd zoeken.' Een aantal leerlingen verblijft in pleeggezinnen of kleine tehuizen en een deel van de leerlingen woont intern in zorginstelling Michaelshoeve (zie kader) die gehuisvest is in een monumentaal pand op het terrein.

De school is ondergebracht in vriendelijke laagbouw. De lokalen zijn toegerust voor vakken als huishoudkunde, textiele werkvormen, algemene technieken, er is een computerlokaal, een gymzaal en een euritmieruimte, wijst directeur Jac Net. "We willen niet in de valkuil stappen van de Inspectie die effectieve leertijd verlangt: om optimaal te scoren dien je veel aandacht te besteden aan taal en rekenen,

de overige vakken gelden als facultatief. Kinderen in het reguliere speciaal onderwijs moeten dus presteren op gebieden waar ze juist tekort in schieten. Wij vinden bewegings- en kunstzinnig onderwijs net zo belangrijk, evenals geschiedenis en aardrijkskunde.

"Het vorige kabinet wilde 'passend onderwijs' en zml-kinderen integreren in het reguliere basisonderwijs. Ook ouders kiezen vaak voor een zo normaal mogelijke setting vanwege het stigma dat aan speciaal onderwijs kleeft. Maar je ziet landelijk dat die kinderen met een jaar of 11, 12, 13 alsnog naar het speciaal onderwijs gaan omdat ze op alle fronten vastlopen. Ze kunnen niet meer meekomen, krijgen te weinig zorg en zijn eigenlijk heel eenzaam omdat ze niet met lotgenoten verkeren. Zo hebben wij hier sinds kort een leerling die elders het paradedpaardje van passend onderwijs was, maar zijn ouders merkten dat hij niet gelukkig was. Ze zagen op tegen het speciaal onderwijs, toch hebben ze de knoop doorgehakt en nu hij eenmaal hier is zijn ze ontzettend blij. Hij is zo opgeknapt dat ze er ook in de privésfeer profijt van hebben."

Jac Net constateert dat de vrijeschoolachtergrond voor veel ouders 'steeds minder telt' als ze op zoek gaan naar speciaal onderwijs. "De tijd waarin je je ideologische identiteit geprononceerd naar voren kon brengen is een beetje voorbij. En misschien is dat ook niet zo erg, het kan leraren behoorlijk vastzetten. Laat zien dat je een goede school bent. Punt. Hoe je zelf aan de eigenheid van je school werkt is een interne aangelegenheid."

Onorthodox

Leraar Nico Benl, die een brugklas met zeven twaalf- tot vijftienjarigen begeleidt, zegt: "Op De Lans hebben we geleerd onorthodox te durven denken. Vrijescholen zouden vooral vanuit de ontwikkelingspsychologische inzichten die de vrije-

‘Durf onorthodox te zijn, denk vanuit het kind, niet vanuit het systeem’

schoolpedagogie biedt moeten werken en minder vanuit een vaststaand plan. Bij de klassensamenstelling kijken wij zowel naar leeftijd als naar niveau, cq de problematiek.

“Vroeger zaten kinderen met een leervraag en kinderen met een zorgvraag bij elkaar in de klas, dus een leerling die moest leren praten naast iemand met een poepbroek.

Dat werkte niet. Je moet denken vanuit het kind en durven stoeien met je eigen systeem. Binnen de klas is er klassikaal onderwijs én differentiatie. Dat betekent dat we er zo veel mogelijk een assistent bij hebben, anders red je het niet.

Nu houd ik energie over en ga ik fluitend naar mijn werk.”

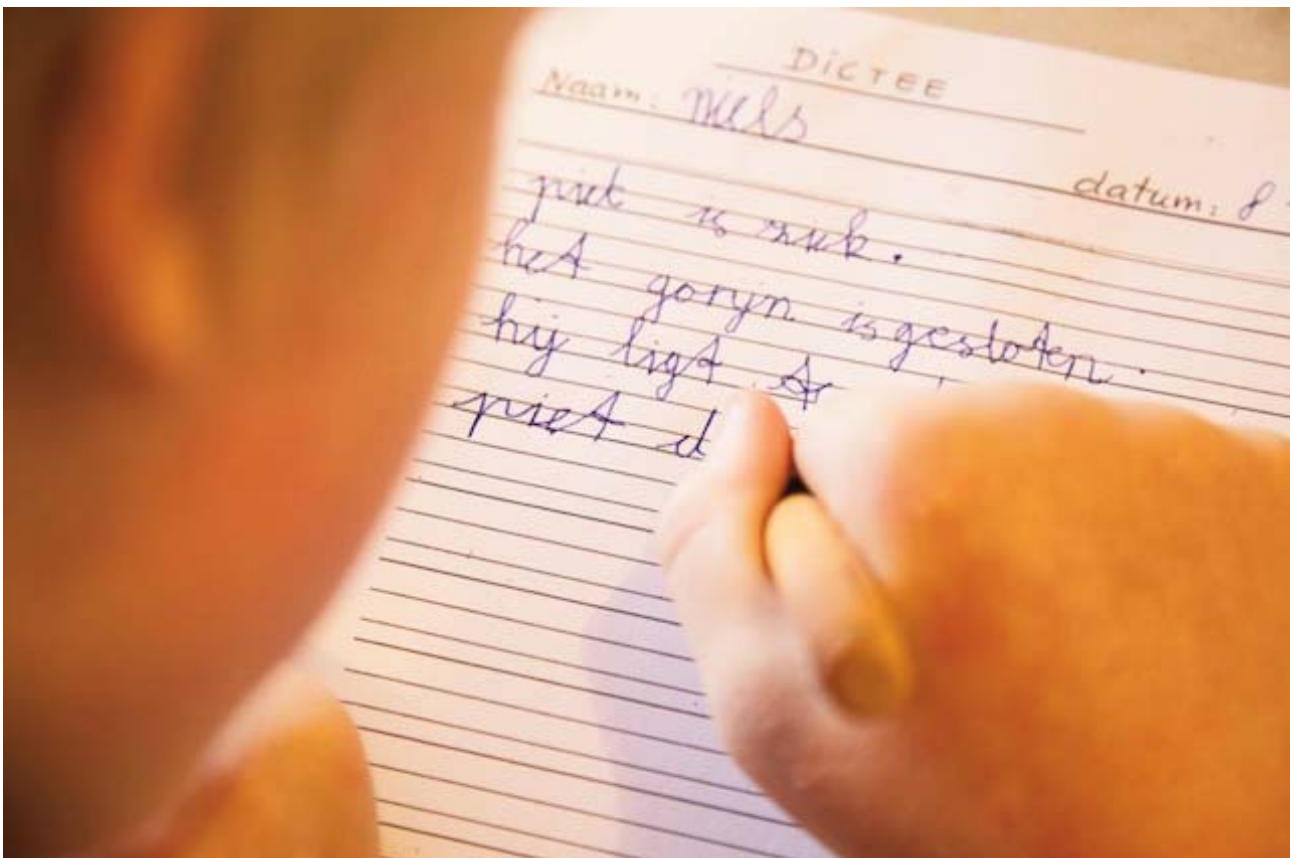
Daarnaast worden soms computers gebruikt om bijvoorbeeld te oefenen met klokkijken en rekenen. Nico Benl heeft er twee in zijn lokaal staan. “We proberen de essentie van het vrijeschoolleerplan te pakken. Tegelijkertijd willen wij ‘de kinderen helpen om tijdgenoot te worden, mens in deze wereld’, zoals in onze grondsteenspreuk staat, ons onderwijs is dan ook eigentijds onderwijs. We maken gebruik van moderne middelen, maar met beleid.

“Als leraar moet je hier vooral goed worden in de didactiek. Er is weinig geschikt materiaal voor dit onderwijs. Bij de meeste methodes moet je bij wijze van spreken stoppen op bladzijde twee omdat de helft van de klas het niet snapt.

Breuken horen bij een ontwikkelingsstap die een kind in de vierde klas maakt, onze kinderen zetten die stap ook maar kunnen daarom nog niet met breuken rekenen. Ik heb begrippen als kwart en half gebruikt om te leren klokkijken.

“Als de kinderen zelf ergens enthousiast over zijn wil ik mijn plan graag omgooien. We hebben er alle tijd voor.

Sommigen leren lezen op hun vijftiende. Er is hier een kind dat zeven jaar doet over de lesstof van klas 1 en nog altijd gemotiveerd is. De leerlingen die op latere leeftijd binnenkomen zijn afgeknapte kinderen, vaak zijn ze motorisch onderontwikkeld. Hier brengen we ze in contact met hun lichaam, de ruimte en ook met hun gevoel. Je ziet ze opbloeien en zelfstandiger worden. Ze zijn mens onder mensen. Kijk nu eens hoe ze werken terwijl wij hier zitten te kletsen, dat hebben ze vroeger nooit meegemaakt.”

Zelfvertrouwen

Evenals zijn collega Benl is Jörn Hengstenberg van oorsprong een orthopedagoog die met warmte over zijn werk en leerlingen praat. Hij geniet oprecht als hij ziet hoe zijn klasje zich tijdens de eurutmieles in harmonisch groepsverband door de ruimte beweegt. Als toch iemand struikelt over de voeten van een ander noemt hij het uitblijven van boze reacties een 'positieve ervaring'. "Eurutmie voegt iets wezenlijks toe, denk ik. Ze hebben veel negatieve levenservaring waardoor ze in bepaalde mate emotioneel geblokkeerd zijn. Eurutmie is een middel om die blokkade te doorbreken: als je leert te verbinden met je lichaam helpt dat je op aarde te komen staan. Bovendien is het een manier om te leren hoe je met elkaar kunt functioneren."

Ook gymles, zo blijkt later op de dag, kan bijdragen aan sociale integratie binnen een klassengemeenschap. Nadat er eerst koproloefeningen zijn gedaan mag de groep duiken op de mat, zegt gymleraar Jan de Vries. De kinderen zien hun kans schoon en nemen om beurten een aanloop voor een snoekduik, alleen Danny, een uit de kluiten gewassen jongen die loeiharde ballen kan gooien, durft niet te springen. Hij blijft op de bank zitten zonder dat hij door zijn klasgenoten wordt 'uitgelachen of becommentarieerd' stelt Jörn vast. Kort daarna echter is Danny overmand door verdriet: hij wil 'graag naar de hemel' zegt hij, om zijn opa 'te spreken' die twee weken geleden gestorven is.

Jan de Vries vindt deze plotselinge gemoedsuitbarsting verklaarbaar: "In de gymles worden de ledematen aangesproken, het gevoelsgebied ligt daar dichtbij. Het gevoel komt los als je gaat bewegen of als er een schrikmoment is. Bij Danny komt het verdriet om zijn opa naar boven en ook zijn thuissituatie speelt mee, hij heeft daar veel verantwoordelijkheid.

"Er is bij deze kinderen een hoop basale angst, ik werk aan hun zelfvertrouwen door ze bijvoorbeeld veel te laten klimmen in het wandrek. Mijn lessen zijn groepsgericht, maar daarbinnen kijk ik wat individueel nodig is. De één klautert zo naar boven, voor de ander is twee sporten omhoog het maximaal haalbare. Zo moet je voortdurend differentiëren."

Speciaal Onderwijs

School De Lans is een zogeheten 'cluster 3' school voor leerlingen van 4-20 jaar met een verstandelijke beperking (hun IQ is max. 60 à 70). Ze zijn verdeeld over 15 klassen in verschillende afdelingen: onderbouw (SO) en bovenbouw (VSO) met daarbij een arbeidsgerichte leerweg. Elke leerling verlaat de school met een certificaat. Daarnaast is er een afdeling voor kinderen met een IQ onder de 30, de Rafaelafdeling. Hier zijn ook plekken voor individueel onderwijs. De meeste leerlingen hebben naast hun beperking een bijkomende problematiek, zoals autisme of een hechtingsstoornis. Een apart deel van de school heet Aquamarijn, een behandel- en onderwijscombinatie, waar kinderen max. twee jaar blijven om weer op weg geholpen te worden.

De school was vroeger de instituutsschool van de zorginstelling Michaelshoeve, maar is sinds ruim 20 jaar een streekschool, en als zodanig de enige onafhankelijke vrije zmlk-school in Nederland.

Vrije School Parcival Amstelveen heeft sinds 2004 een 'instapklasje' voor kinderen met een meervoudige handicap; Tobiasscholen bieden speciaal onderwijs aan kinderen met een IQ dat beduidend hoger ligt dan dat van de kinderen op De Lans.

Zelfvertrouwen, zegt Nico Benl, is uiteindelijk de beste basis voor sociale en maatschappelijke redzaamheid van de leerlingen. "Naarmate ze ouder worden, worden de leerlijnen individueler en ga je kijken: wat heb ik geleerd en wat kan ik ermee? Als je het gevoel hebt: 'ik ben een waardevol mens' is de overgang naar de maatschappij niet groot. Het besef dat je ook na je twintigste nog kunt leren is belangrijk. Wat je hoopt is dat ze enthousiast blijven om iets nieuws op te pakken."

**De namen van de kinderen zijn om privacyredenen gefingeerd*